

Piastowie Śląscy – wybrane historie

Trasa: Niwki – Racibórz – Opole – Brzeg – Niwki

Program wycieczki:

ok. godz. 8.30: wyjazd z Niwek

godz. 8.30 – 10.00: przejazd do Raciborza

godz. 10.00 – 11.45: Racibórz

godz. 11.45 – 13.00: przejazd do Opola

godz. 13.00 – 15.00: Opole

godz. 15.00 – 15.45: przejazd do Brzegu

godz. 15.45 – 17.00: Brzeg

godz. 17.00 – 18.00: przejazd do Niwek

ok. godz. 18.00: przyjazd do Niwek i zakończenie wycieczki

Piastowie śląscy – linia dynastii Piastów zapoczątkowana została przez Władysława Wygnańca – syna króla Polski Bolesława Krzywoustego. Piastowie śląscy panowali na obszarze dzisiejszego Dolnego i Górnego Śląska w licznych księstwach od 1138 roku do 1675 roku. Ostatnim księciem śląskim z rodu Piastów, a także z całej dynastii był zmarły w 1675 roku Jerzy IV Wilhelm książę Brzegu, Wołowa i Legnicy. Ostatnim męskim przedstawicielem dynastii Piastów był Ferdynand II baron (Freiherr) von und zu Hohenstein (z linii Piastów cieszyńskich), zmarły w 1706 roku. Piastowie śląscy byli aktywnymi graczami na polu polityki międzynarodowej, niejednokrotnie byli pretendentami do tronu polskiego, brali udział w wyprawach krzyżowych. Ciekawostką jest fakt, że w słynnej bitwie pod Grunwaldem część książąt śląskich wspierało Polskę i Litwę, a część Krzyżaków. Piastowie śląscy rozwijali gospodarkę, lokowali miasta i je rozbudowywali, sprowadzali osadników, nadawali przywileje, krzewili kulturę. Dzięki nim znaczenie Śląska na mapie Europy szybko rosło. Dzisiaj w Polsce uznaje się ich za Polaków, choć nie jest to takie jednoznaczne, ponieważ w średniowieczu nie istniały państwa narodowe w dzisiejszym

wydaniu. Wielu książąt lepiej znało język niemiecki niż polski. Często służyli też większym potęgom i rodom europejskim, jak np. Habsburgowie.

Zamek Piastowski w Raciborzu – należy do najcenniejszych zabytków średniowiecznych na obszarze województwa śląskiego. Nikt nie wie, kiedy dokładnie powstał w tym miejscu gród. Szacuje się, że było to już w IX wieku. Geograf Bawarski w swoich przekazach pisał o plemieniu Gołęczyców i o pięciu grodach do ich należących, w tym w Raciborzu. W późniejszym czasie o Raciborzu pisał również sam Gall Anonim. Badania archeologiczne wskazują z całą pewnością, że warownia istniała już w X wieku. Sam zamek był wielokrotnie przebudowywany, rekonstruowany i jest mieszkanką różnych stylów architektonicznych na skutek pożarów, powodzi, zniszczeń wojennych i braku dbałości przez gospodarzy. Na przełomie XII i XIII wieku drewniana warownia została przebudowana na gotycki zamek. Racibórz od 1172 roku był siedzibą książęcą. W raciborskim zamku przez lata rezydowali książęta – przedstawiciele śląskiej linii rodu Piastów. I to był najlepszy okres tej warowni. Na początku XIII wieku zamek został bardzo dobrze ufortyfikowany, toteż oparł się najazdowi Mongołów w 1241 roku. Najcenniejszym obecnie obiektem na jego terenie jest gotycka kaplica pw. Św. Tomasza Becketa z Canterbury, nazywana także śląską Sainte Chapelle, wybudowana około 1290 roku na zlecenie księcia Przemysława raciborskiego. Wezwanie to praktycznie nie występujące na ziemiach polskich. Sama kaplica jest uznawana za najpiękniejszą kaplicę zamkową na Śląsku i jedną z najcenniejszych w Polsce. W pierwszej połowie XIV wieku zamek trafił w ręce rodu Przemyślidów. Od tego momentu księstwo i sam zamek traciły na znaczeniu. W XVI wieku budowla trafiła w ręce króla Czech, potem stawał się własnością szlacheckich rodów: Hohenzollernów, Gaborów, cesarza austriackiego – Ferdynanda, Wazów, Oppersdorffów. W 1683 roku w drodze na Wiedeń zatrzymał się w zamku król Jan III Sobieski, a w czasie wojen napoleońskich mieścił się w nim szpital dla żołnierzy francuskich. Od lat 30-tych XIX wieku do 1945 roku zamek należał do książęcego rodu Hohenlohe-Waldenburg-Schillingfuerst. Po wojnie obiekt niszczał. Dopiero w latach 90-tych XX wieku podjęto pierwsze prace restauracyjne. W 2011 roku właścicielem Zamku stał się Powiat Raciborski, ruszyły też prace remontowe i konserwatorskie na dużo większą skalę. W 2012 roku obiekt został udostępniony do zwiedzania. W 2016 roku Kaplica pw. Św. Tomasza Becketa z Canterbury została oddana do użytku po gruntownym remoncie i konserwacji, zostając wyposażona w kolejne elementy dekoracji. Kaplica została wyróżniona w 2017 roku w konkursie „Zabytek zadbane”. W kaplicy odbywają się

okazjonalnie nabożeństwa, a także koncerty, wieczory poezji. Obiekt może zostać wynajęty na potrzebę organizacji ceremonii ślubnej. Z kolei sam Zamek posiada bardzo bogatą ofertę kulturalną i edukacyjną, organizowane są wystawy stałe i czasowe (w sumie kilkanaście), koncerty plenerowe festiwale muzyczne, jarmarki, spotkania artystyczne, itp. W budynku bramnym działa certyfikowany punkt informacji turystycznej, gdzie można m.in. wypożyczyć audioprzewodniki do zwiedzania Raciborza dla dzieci i dorosłych. Obecnie w imieniu Powiatu Raciborskiego obiektem zarządza powołana przez samorząd jednostka – Agencja Promocji Ziemi Raciborskiej i Wspierania Przedsiębiorczości. W kompleksie zamkowym działa także Browar Zamkowy Sp. z o.o., który produkuje tradycyjnymi metodami znane piwo nie tylko lokalnie, ale już w całej Polsce. Browar można zwiedzać.

Ważne informacje:

- adres Muzeum: Zamkowa 2, 47-400 Racibórz;
- godziny otwarcia w sezonie letnim (kwiecień-wrzesień): wtorek – niedziela, godz. 10:00-18:00
- godziny otwarcia w sezonie letnim (październik-marzec): wtorek – piątek, godz. 10:00-16:00; sobota-niedziela godz. 10:00-18:00;
- cennik za wstęp: normalny – 12 zł, ulgowy – 8 zł;
- cennik za wstęp do kaplicy: 8 zł;
- cena lekcji muzealnych – 25-35 zł;
- przed planowaniem przyjazdu warto skontaktować się z Zamkiem Piastów Śląskich, aby potwierdzić godziny otwarcia i ceny biletów;
kontakt: it@zamekpiastowski.pl , tel. 32 700 60 52; 32 414 42 10.

Zdjęcie: Zamek Piastowski w Raciborzu, źródło: <http://raciborz.com.pl/>

Wieża Piastowska – chyba najbardziej charakterystyczna budowla Opola, kojarzona przez wielu w Polsce, będąca przez lata tłem Krajowego Festiwalu Polskiej Piosenki. Wizerunek wieży jest używany w logotypach promujących zarówno Miasto Opole jak i województwo opolskie oraz różnego rodzaju instytucje mające swoje główne siedziby w Opolu. Wieża Piastowska to ostatnia pozostałość po Zamku Piastowskim i jeden z najstarszych obiektów architektury obronnej w Polsce. Wieża Piastowska powstała około 1300 roku za rządów księcia Bolka I opolskiego jako stołp zamku wybudowanego wcześniej przez księcia Kazimierza I opolskiego. Wieża wraz z hełmem ma 42 metry wysokości, natomiast do poziomu tarasu jest 35 metrów wysokości. Fundamenty mają około 6 metrów głębokości, natomiast szerokość murów w dolnej partii wieży dochodzi nawet do 3 metrów. Wieża jest lekko przechylona – odchylenie od pionu wynosi około 1,5 stopnia. Hełm wieży ulegał wielokrotnym przebudowom, a obecny powstał w 1957 roku. Same mury obiektu przetrwały natomiast liczne pożary i zniszczenia. Niewiele brakowało, a na przełomie lat 20-tych i 30-tych XX wieku Wieża Piastowska podzieliłaby los Zamku i zostałaby zniszczona. Zamek wraz z wieżą zostały uznane przez władze niemieckie za obiekt przestarzały i nieużyteczny. W tym miejscu miał stanąć bardzo nowoczesny gmach Rejencji Opolskiej. Dzięki protestom mieszkańców Opola oraz Związku Polaków w Niemczech, rozebrano sam zamek w latach 1929-1933, pozostawiając jednocześnie Wieżę. Modernistyczny gmach urzędu powstał w 1934 roku. Warto dodać, że w miejscu rozbiórki Zamku natrafiono na wiele średniowiecznych pamiątek ze wczesnego średniowiecza, kiedy w tym miejscu funkcjonowało grodzisko. Prowadzono tam wykopaliska archeologiczne. Wiele z odnalezionych przedmiotów można oglądać w Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu.

W latach 2013-2014 Wieża Piastowska przeszła gruntowny remont, dzięki któremu została w pełni udostępniona dla ruchu turystycznego. Średniowieczny zabytek został pieczołowicie odrestaurowany i robi ogromne wrażenie na gościach. W chwili obecnej wewnątrz obiektu można oglądać ciekawą prezentację multimedialną dotyczącą historii Opola, Zamku Piastowskiego i samej Wieży, a z tarasu widokowego 360 stopni można podziwiać panoramę miasta. W budynku Urzędu Wojewódzkiego obok Wieży urządzono strefę klienta, z kasami, sklepikiem z pamiątkami, toaletami i poczekalnią. Właścicielem Wieży jest Urząd Wojewódzki, który wydzierżawił obiekt Miejskiemu Ośrodkowi Sportu i Rekreacji w Opolu, a ten z kolei prowadzi działalność turystyczną. Wieżę Piastowską można zwiedzać wyłącznie pod opieką przewodnika w małych grupach liczących około 10 osób. Jeżeli grupy są większe, można je podzielić w ten sposób, że jedna część zwiedza inną, wybraną atrakcję

turystyczną Opola, a druga część wchodzi na Wieżę. Zwiedzanie trwa około 40-45 minut. Na Wieży Piastowskiej organizowane są także liczne wydarzenia kulturalne i edukacyjne. Wizyta na Wieży Piastowskiej, szczególnie jeśli chodzi o grupy zorganizowane, wymaga wcześniejszego umówienia terminu.

Ważne informacje:

- adres Wieży Piastowskiej: Piastowska 14, 45-081 Opole;
- godziny otwarcia: poniedziałek – piątek, godz. 19:00-17:00, sobota-niedziela godz. 11:00-16:00;
- cennik za wstęp na wszystkie wystawy: normalny – 10 zł, ulgowy – 6 zł, grupowy – 5 zł od osoby (przy grupie 10 osób);
- przed planowaniem przyjazdu warto skontaktować się z Muzeum Piastów Śląskich, aby potwierdzić godziny otwarcia i ceny biletów;
kontakt: wiezapiastowska@mosir.opole.pl , tel. 77 441 50 20.

Zdjęcie: Wieża Piastowska w Opolu nocą, źródło: <http://opole.pl/>

Kościół oo. Franciszkanów – gotycki kościół jest jednym z najcenniejszych zabytków średniowiecznego Opola. Klasztor franciszkański w Opolu został prawdopodobnie założony w 1238 roku jako trzeci na ziemiach polskich, po Krakowie i Wrocławiu. W czasie najazdu mongolskiego w 1241 roku został zniszczony i odbudowany ponownie w 1248 roku. Pod koniec XIII wieku na Śląsku istniało już 20 klasztorów franciszkańskich, a książęta piastowscy obierali je sobie najczęściej na nekropolie rodowe. Kościół Franciszkanów w Opolu był wielokrotnie odbudowywany i przebudowywany na skutek pożarów, zniszczeń

wojennych, sekularyzacji. Przełomowymi wydarzeniami były tutaj: najazd mongolski w 1241 roku, pożar w 1307 roku, wojna 30-letnia, pożary w latach 1615, 1682, 1739, sekularyzacja majątku kościelnego przez Prusy w 1810 roku oraz zniszczenia wojenne z 1945 roku. W czasie Potopu Szwedzkiego w kościele tym działała Kancelaria króla Jana Kazimierza, który schronił się na zamku w Głogówku. W refektarzu kościoła został ogłoszony manifest – uniwersał do narodu polskiego, wzywający do walki z najeźdźcą. Po pożarze w 1739 roku kościół odbudowano, dodając elementy architektury w oparciu o styl barokowy. W 1810 roku Prusy przejmują majątek kościoła katolickiego w całym kraju. W kościele franciszkanów funkcjonują magazyny wojskowe, działa również lazaret przeznaczony dla wojsk rosyjskich. Następnie, po okresie wojen napoleońskich, kościół i zabudowania klasztorne w administrację otrzymuje gmina ewangelicka z Opola, przystosowując wnętrze kościoła do obrządku tego wyznania. W 1899 roku została wybudowana nowa wieża, która została zachowana w niezmienionej formie do dnia dzisiejszego. Miasto Opole pomiędzy przez 2 miesiące, pomiędzy styczniem a marcem 1945 roku, znajdowało się na linii frontu, a wnętrza kościoła i klasztoru zostały poważnie zniszczone. Po zakończeniu II wojny światowej i przyłączeniu Opola i Śląska do Polski, klasztor i kościół we władanie ponownie otrzymują franciszkanie i tak jest do dnia dzisiejszego. Kościół oo. Franciszkanów ściśle jest związany historią Opola a w jego wnętrzach można podziwiać wyjątkowe zabytki sztuki jak np.: sklepienie, chór z barokowym prospektem, ołtarz, empory i w końcu prezbiterium oraz kaplica Św. Anny (zwana Kaplicą Piastowską). Kaplica to perła gotyckiej architektury śląskiej i jest tak naprawdę autentycznym mauzoleum, w którym możemy podziwiać pomniki nagrobne książąt piastowskich, w tym Bolka I Opolskiego, Bolka II, Bolka III i jego żony - księżnej Anny. Płyty nagrobne zostały ufundowane przez Bolka III pomiędzy 1378 a 1382 rokiem. Władców śląskich przedstawiono jako rycerzy w pełnym rynsztunku, ukazując także historię całego rodu 2 pokolenia wstecz. W kryptach pod kaplicą czeka na Nas wyjątkowe miejsce, w którym pochowani zostali: Elżbieta – wnuczka Władysława Łokietka, czy Władysław II Opolczyk – fundator klasztoru na Jasnej Górze. Kościół oo. Franciszkanów w tym Kaplicę Św. Anny można zwiedzać zawsze wtedy kiedy otwarty jest kościół. Z kolei do krypt wejście możliwe jest tylko po wcześniejszym umówieniu wizyty w klasztorze.

Zdjęcie: Kaplica św. Anny w kościele oo. Franciszkanów w Opolu, źródło: <http://opole.franciszkanie.pl/>

Pomnik księcia Kazimierza I opolskiego – w 2018 roku z okazji obchodów 800-lecia Opola i lokacji miasta na prawie flamandzkim, w rynku ustawiono pomnik księcia opolsko-raciborskiego – Kazimierza I opolskiego, który był założycielem miasta. Pomnik wykonany jest z brązu na kamiennym postumencie i przedstawia księcia na koniu. Jego autorem jest Wit Pichurski. Opole było jednym z najwcześniej lokowanych miast na ziemiach polskich, nawet wcześniej niż Kraków. Sam pomnik stanął w rynku, w tym samym miejscu, gdzie do 1945 roku stał pomnik króla Prus – Fryderyka Wielkiego. Pomnik jest podświetlony i bardzo szybko stał się wizytówką miasta, miejscem chętnie odwiedzanym i fotografowanym przez mieszkańców i turystów.

Kazimierz I Opolski, syn Mieszka Laskonogiego zasłynął m.in. innymi tym, iż przeniósł siedzibę księstwa z Raciborza do Opola. Na Wyspie Pasięka wybudował murowany zamek, przenosząc wcześniej mieszkańców grodu do prawobrzeżnego Opola. Zamek stał siedzibą książęcą. Dokonał lokacji Opola, Raciborza, Leśnicy i Ujazdu. W 1217 roku wyruszył na wyprawę krzyżową pod dowództwem króla Węgier – Andrzeja II do Ziemi Świętej. Celem wyprawy było zdobycie świętych relikwii. W drodze powrotnej przez Bułgarię poznał swoją

żonę – Violę, prawdopodobnie córkę poprzedniego cara - Kałojana. Teorii tutaj jest wiele. Księżna Viola przybyła z nim do Opola. Kazimierz po powrocie z krucjaty w prawobrzeżnym Opolu ufundował murowany kościół pw. Świętego Krzyża (obecnie Katedra). Zaprosił także do Czarnowas (obecnie dzielnica Opola) Norbertanki, którym ufundował klasztor i przekazał duży majątek ziemski. Kazimierz I Opolski doczekał się z księżną Violą 4 dzieci: Mieszko, Władysław (oba byli książętami opolskimi), Więclawa (później zakonnik w Czarnowasach) i Eufrozyna (żona Kazimierza I kujawskiego, a po jego śmierci Mściwoja II, matka Władysława Łokietka – króla Polski). Wspierał jako sojusznik księcia śląskiego – Henryka Brodatego. Sprowadzał także osadników niemieckich. Książę Kazimierz zmarł 1230 roku i został pochowany w klasztorze Norbertanek w Czarnowasach.

Zdjęcie: pomnik księcia Kazimierza I opolskiego, źródło: <http://nto.pl/>

Wieża Zamku Górnego – Zamek Górny został wybudowany przez Władysława II Opolczyka w latach 1382-1387 w najwyższym punkcie miasta – na Górze Wapiennej. Zamek

był częścią murów miejskich i znajdował się w sąsiedztwie bramy gosławickiej. Niewiele wiadomo o samym zamku, w tym jak wyglądał. Po śmierci Bolka II, władzę w Opolu przejął jego młodszy syn - Bolko III. Potem na podstawie umowy ze starszym synem – Władysławem, ten ostatni wziął we władanie prawobrzeżną część miasta oraz ziemię oleską i gorzowską, natomiast Bolko III przejął władzę w lewobrzeżnym Opolu (z Zamkiem Piastowskim) i w pozostałej części księstwa. Władysława było stać na wybudowanie swojego zamku, co też się stało. Władysław II był bardzo sprawnym politykiem na arenie europejskiej i pretendentem do tronu polskiego. Był m.in. palatynem węgierskim (druga osoba po królu Węgier), namiestnikiem Rusi Halickiej. Otrzymał w lenno od króla Węgier ziemię wieluńską i 5 zamków. Dowodził wyprawie zbrojnej przeciwko Luksemburgom. Potem stanął na czele misji mediacyjnej pomiędzy Karolem IV Luksemburskim a Ludwikiem Węgierskim. Potem otrzymał m.in. jeszcze ziemię dobrzyńską i część Kujaw. Władysław został też obłożony klątwą, a jego zadośćuczynieniem była fundacja Klasztoru Paulinów w Częstochowie, do którego z Rusi sprawdził obraz Matki Boskiej. Po śmierci króla Węgier wysunął swoją kandydaturę na króla Polski, a potem poparł kandydaturę Siemowita IV płockiego. Od momentu koronacji Władysława Jagiełły na króla Polski praktycznie cały czas był z nim w sporze. Współpracował blisko z Krzyżakami. Był nawet pomysłodawcą rozbioru Polski pomiędzy Zakon Krzyżacki, Czechy i Węgry. Władysław Jagiełło odebrał Władysławowi Opolczykowi Ziemię Dobrzyńską i Kujawy. Przez moment nawet doszło do zbliżenia pomiędzy królem Polski a księciem Władysławem. W 1393 roku doszło do kolejnej wojny pomiędzy królem polski a Władysławem Opolczykiem, w efekcie czego traci on kolejne ziemie i zamki, a samo Opole było oblegane przez króla Władysława Jagiełłę. W efekcie tego Zamek Górny został poważnie uszkodzony. Pokonany książę na zamku spędził resztę swojego życia, gdzie zmarł w 1401 roku.

Po śmierci Władysława Opolczyka zamek był zaniedbywany, podupadł. Po śmierci ostatniego księcia Opolskiego – Jana Dobrego w 1532 roku, ziemie księstwa opolskiego przechodzą pod zwierzchnictwo Habsburgów. Zamek ulegał pożarom. Pozostałą część zamku otrzymali Jezuici i urządzili w nim kościół. W 1811 roku kościół majątek Jezuitów przejęto, a kościół zamknięto, a w 1828 roku rozebrano. Na jego miejscu zbudowano męskie gimnazjum, a jeden z budynków połączono z wieżą pozostałą po Zamku Górnym. W 2006 roku przeprowadzono badania archeologiczne wieży – jedynej pozostałości po Zamku, a w 2017 roku zrewitalizowano obiekt i rok później – w 800-lecie Opola, udostępniono go jako atrakcję turystyczną do zwiedzania. W 2021 rok przed Zamkiem Górnym ma stanąć pomnik jego

fundatora – Władysława II Opolczyka. Sam zamek zwiedza się z przewodnikiem, a w jego trakcie można poznać historię zamku i Opola. W 2021 roku w zamku mają być zorganizowane kolejne wystawy stałe oraz będą dostępne nowe prezentacje multimedialne.

Ważne informacje:

- adres Zamku Górnego: ul. Księcia Władysława Opolczyka II , 45-020 Opole;
- godziny otwarcia: poniedziałek – piątek, godz. 19:00-17:00, sobota-niedziela godz. 11:00-16:00;
- cennik za wstęp na wszystkie wystawy: normalny – 10 zł, ulgowy – 6 zł, grupowy – 5 zł od osoby (przy grupie 10 osób);
- przed planowaniem przyjazdu warto skontaktować się z Muzeum Piastów Śląskich, aby potwierdzić godziny otwarcia i ceny biletów;
kontakt: zamekgorny@mosir.opole.pl , tel. 609 648 509

Zdjęcie: Zamek Górny w Opolu, źródło: <http://opole.pl/>

Pomnik księcia Jana Dobrego – Pamięć o księciu powróciła przy działaniach na rzecz obrony województwa opolskiego. W 1999 roku dokonano ponownego pochówku księcia Jan Dobrego w opolskiej Katedrze i pojawił się pomysł dotyczący ufundowania pomnika. Został

on odsłonięty w 2000 roku przy ówczesnym budynku rektoratu Uniwersytetu Opolskiego przy ulicy Oleskiej. Przedstawia siedzącego na tronie ostatniego przedstawiciela linii opolsko-raciborskiej Piastów – księcia Jana Dobrego, który zmarł w 1532 roku. Pomnik został wykonany z piaskowca.

Książę Jan II Dobry był ostatnim przedstawicielem opolsko-raciborskiej linii Piastów. Był synem księcia opolskiego Mikołaja I oraz Magdaleny – córki księcia legnicko-brzeskiego Ludwika II. Rządy w księstwie opolskim objął dopiero w 1476 roku po śmierci swojego najstarszego brata Ludwika. Władzę początkowo sprawował ze swoim młodszym bratem Mikołajem II, który w 1497 roku zginął ścięty w Nysie na rozkaz Kazimierza II cieszyńskiego, Henryka ziębickiego i biskupa wrocławskiego Jana Rotha. Z tego powodu mało brakowało, a doszłoby do wojny i tylko cudem udało się jej uniknąć dzięki zabiegom dyplomatycznym Władysława II Jagiellończyka. Jan II Dobry zasłynął z tego, że księstwo pod jego rządami bardzo się wzmocniło poprzez nowe nabytki ziemskie, ale także liczne reformy gospodarcze, które wprowadził. Zawarł umowę z Przemyślidami rządzącymi księstwem raciborskim – z Janem V, a potem po jego śmierci z najmłodszym synem – Walentym. Był to faktycznie układ o przeżycie. Układ wszedł w życie w 1521 roku po śmierci Walentego i księstwo raciborskie weszło w skład dóbr zarządzanych przez Jana II Dobrego. W ciągu kilkudziesięciu lat rządów pod jego panowanie trafił praktycznie cały Górny Śląsk, tworząc silne i zjednoczone księstwo opolsko-raciborskie. Część ziem została nabyta, a część stała się własnością na podstawie obowiązujących umów. Najbardziej znane jego reformy to wprowadzenie Ordunku Górnego, który miał na celu szybki rozwój górnictwa kruszcowego oraz Przywilej Ziemski, dzięki któremu chłopci otrzymali ochronę przed uciskiem ze strony szlachty. Jan II Dobry nigdy się nie ożenił i nie miał następców. Umarł bezpotomnie w 1532 roku w Raciborzu, a został pochowany na własne życzenie w kościele św. Krzyża w Opolu. Umierając w skarbcu zostawił 107 kilogramów złota.

Zdjęcie: Pomnik Księcia Jana Dobrego w Opolu, źródło: <http://polska-org.pl/>

Katedra Opolska i mury obronne – kościół istniał w tym miejscu już prawdopodobnie na początku XI wieku. W 1024 roku biskup wrocławski Klemens przekazał kościołowi relikwie świętego krzyża, które otrzymał w podarunku od św. Emeryka. W tym czasie miasto zmieniło swój herb: do piastowskiego orła dodano połowę krzyża. Za czasów Kazimierza I opolskiego kościół stał się kolegiatą. Za czasów księcia Bolesława I wybudowano wieżę i w 1295 roku poświęcono Kolegiatę Św. Krzyża. Kościół wielokrotnie trawiony był przez pożary. W tym wz 1415 roku spłonęło 15 ołtarzy i część gotyckich tryptyków. Po tym wielkim pożarze kościół został przebudowany i doposażony. Remont oraz rozbudowa kościoła zakończyły się już za czasów panowania księcia Jana Dobrego w 1520 roku. W 1724 roku dach gontowy zastąpiono dachówką. W 1810 roku w wyniku sekularyzacji przestała istnieć kolegiata. Przez cały XIX wiek i na początku XX wieku realizowano liczne remonty, w tym wzmocniono sklepienia, przemurowano skarpy, odnowiono wnętrza, wykonano polichromie, zamurowano część okien, zainstalowano nowe organy, przebudowano wieże kościoła i wiele innych.

W 1945 roku, już po zakończeniu II wojny światowej powstaje Diecezja Opolska, a kościół został podniesiony do rangi prokatedry. W okresie PRL kościół przechodził kolejne remonty. W 1995 roku świętowano 700-lecie istnienia parafii katedralnej. W 1985 roku szczątki księcia Jana Dobrego odnalazł ksiądz prałat Stefan Baldy, jednak tą informację zatrzymał w tajemnicy. Dopiero w 1998 roku prałat Stefan Baldy dokonał oficjalnej ekshumacji szczątków Jana Dobrego i z wielkim ceremoniałem odbył się powtórny pogrzeb księcia. Jego ciało spoczęło w nowym nagrobku w Kaplicy Piastowskiej na terenie katedry. Nagrobek przedstawia zmarłego Jana Dobrego. U jego stóp znajduje się herb piastowski, przedstawiający orła z rozpostartymi skrzydłami. Ponad nagrobkiem znajduje się epitafium Jana Dobrego wykonane w czerwonym marmurze. Przedstawia ono herb Piastów Opolskich z nałożonym na niego hełmem, z którego rozchodzą się labry, otaczające tarczę herbu. Poniżej widnieje napis w łacinie, który po przetłumaczeniu brzmi: „27 marca 1532 roku zmarł wielmożny i sławny książę Jan, ostatni książę śląski w Opolu, Głogówku i Raciborzu wielce pobożny i szczodroblivy wobec Boga i ludzi. Amen.” W świątyni znajduje się wiele zabytków sztuki sakralnej, w tym słynny obraz Matki Boskiej Opolskiej, który został przywieziony z Piekar Śląskich na przełomie XVII i XVIII wieku. Na północnej ścianie katedry podziwiać możemy drzewo genealogiczne Piastów z linii opolskiej. Kościół św. Krzyża można zwiedzać wypożyczając np. audio przewodnik.

Zdjęcie: Kościół św. Krzyża w Opolu na widokówce z początku XX wieku, źródło: <http://opolezsercem.pl/>

W sąsiedztwie Katedry od strony Kanału Młynówka podziwiać możemy odrestaurowany fragment średniowiecznych murów miejskich. Prace budowlane rozpoczęto prawdopodobnie za panowania księcia Bolesława I około 1285 roku. Wybudowano wówczas 5 bram miejskich na głównych drogach wiodących przez miasto oraz do zamku na Ostrówku. W 1395 roku król polski Władysław Jagiełło oblegał zamek i miasto należące do Władysława II opolczyka, a w 1474 roku miasto oblegały wojska Kazimierza Jagiellończyka za poparcie udzielone przez Mikołaja I opolskiego królowi węgierskiemu Maciejowi Korwinowi. Natomiast w 1578 roku ze względu na niebezpieczeństwo tureckie dokonano remontów obwarowań i rozbudowano bramy miejskie o szyje i budynki przedbramia, natomiast w 1583 roku dokonano naprawy kilku baszt. Od wojny momentu wojny 30-letniej miasto zaczęło podupadać, a wraz z nim mury obronne. Obwarowania miejskie zostały ostatecznie rozebrane w XIX wieku. Dzisiaj na mury można wejść. Odbudowana została również baszta artyleryjska. Przy średniowiecznych murach odbywają się często imprezy, jarmarki i festyny.

Zdjęcie: fragment murów miejskich w Opolu, źródło: <http://visitopolskie.pl/>

Zamek Piastów Śląskich w Brzegu – Linie Piastów brzesko-legnickich zapoczątkował Bolesław II Rogatka w 1248 roku. Początkowo w miejscu obecnego zamku w Brzegu stał drewniany gród. Pierwszy zamek powstał prawdopodobnie dopiero w XIII wieku. Około

1300 roku wybudowana została kwadratowa Wieża Lwów, będąca częścią istniejącej warowni. Znaczenie polityczne zamku i samego miasta zmieniło się bardzo po 1311 roku, gdy w wyniku podziału księstwa wrocławskiego, Brzeg stał się główną siedzibą księstwa brzeskiego, a od 1347 roku księstwa brzesko-legnickiego. Zamek przejął funkcję stolicy księstwa i siedziby władców piastowskich z linii brzesko-legnickiej aż do śmierci ostatniego przedstawiciela rodu i przejścia tych ziem na własność cesarską. Książę Ludwik I w drugiej połowie XIV wieku przebudował znacząco zamek. Oprócz samego zamku odbudowuje po pożarze kościół Św. Mikołaja i ratusz miejski. Wprowadzał liczne nowinki, w tym był inicjatorem pierwszych znanych badań archeologicznych na ziemiach polskich, których prowadzenie zlecił w dawnym grodzisku w Ryczynie pod Brzegiem. Kolejne zmiany i przebudowy zamku nastąpiły dopiero w latach 1541-1560 z inicjatywy księcia brzesko-legnickiego Fryderyka II, a po jego śmierci – syna Jerzego II. Sprowadzono m.in. architektów włoskich, wzniesiono nową bramę wjazdową, zamówiono we Flandrii arras. Jerzy II kazał umieścić przy bramie wjazdowej, której częścią był łuk triumfalny posąg swój i swojej żony oraz umieścić popiersia wszystkich przodków. Nowy trójskrzydłowy obiekt był w pewnym zakresie odwzorowaniem zamku wawelskiego w Krakowie, stąd dzisiaj nazywany jest często „Śląskim Wawelem”. W XVI wieku powstają w Brzegu monumentalne budowle, godne stolicy: renesansowy zamek, najnowocześniejsze w tej części Europy fortyfikacje miejskie i humanistyczne gimnazjum, a Kolegiata staje się Mauzoleum Piastów Śląskich.

Największy w dziejach rozkwit gospodarczy i kulturalny Brzegu nastąpił w okresie, kiedy miasto było rezydencją książąt brzesko-legnickich, najdłużej żyjącej i panującej linii śląskiej rodu Piastów. Dzięki opiece i rozlicznym przywilejom książęcym Brzeg staje się w tym czasie jednym z najważniejszych ośrodków gospodarczych oraz centrum kultury i życia umysłowego na Śląsku. W 1675 roku, wraz ze śmiercią ostatniego Piasta kończą się pomyślne dzieje Brzegu. Wojna 30-letnia przypieczętowała koniec dynamicznego rozwoju miasta. Nigdy Brzeg nie miał już tak wielkiego znaczenia, jak w okresie rządów Piastów. Za czasów władztwa pruskiego zamek pełnił funkcję magazynu, karczmy, koszar. W 1924 roku na Zamku w Brzegu powstaje Muzeum Miejskie, a w 1954 roku powstaje obecne – Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, która jest jedyną w Polsce instytucją zajmującą się dziejami Piastów Śląskich. Od 1966 roku do połowy lat 90-tych prowadzono rekonstrukcję elewacji i wnętrza zamkowych, odtworzono historyczne wyposażenie obiektu oraz przeprowadzono rekonstrukcję ogrodów zamkowych.

Zdjęcie: Zamek Piastów Śląskich w Brzegu, źródło: <http://zamek.brzeg.pl/>

Obecnie Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu prowadzi działalność w zakresie historii dynastii Piastów Śląskich oraz dziejów archeologicznych i historycznych ziemi brzeskiej. Od 2004 roku prezentowane są sarkofagi oraz kopie nagrobków Piastów z linii brzesko-legnickiej. Pozostałe wystawy obejmują m.in.: medale Piastów brzesko-legnickich, zbroje i ubiór Piastów, śląską ikonografię portretową, rzeźbę sakralną, starodruki, malarstwo. Od 2020 roku uruchomiono zupełnie nową wystawę „Kresy. Ocalone Wspomnienia”, na której oglądać można liczne pamiątki związane z osobami przybyłymi na Śląsk z Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej po 1945 roku. Organizowane są również wystawy czasowe dotyczące np. uzbrojenia, pokazu kolekcji lamp naftowych, itp. W zamku można wynająć sale wystawowe, dziedziniec, pokoje gościnne, można zorganizować sesję fotograficzną. Muzeum świadczy również usługi w zakresie prowadzenia zleconych nadzorów archeologicznych. W obiekcie prowadzona jest na szeroką skalę działalność edukacyjna dla przedszkoli, szkół, uczelni wyższych, czy Uniwersytetów III Wieku. W ofercie znajduje się kilkadziesiąt różnych tematów i obszarów, które przy wsparciu pracowników jednostki można dobrać pod kątem danej grupy.

Ważne informacje:

- adres Muzeum: Plac Zamkowy 1, 49-300 Brzeg;
- godziny otwarcia: wtorek – niedziela, godz. 10:00-17:00 (ostatnie wejście o godz. 16:00);
- cennik za wstęp na wszystkie wystawy: normalny – 18 zł, ulgowy – 12 zł;
- cennik za wstęp na zwiedzanie częściowe: normalny – 10 zł, ulgowy – 7 zł;
- cena lekcji muzealnych – 60 zł;
- przed planowaniem przyjazdu warto skontaktować się z Muzeum Piastów Śląskich, aby potwierdzić godziny otwarcia i ceny biletów;
kontakt: sekretariat@zamek.brzeg.pl , tel. 77 416 32 57; 77 416 42 10; 77 401 91 00.

Autor: Piotr Mielec

Bibliografia:

- *Rodowód Piastów Śląskich*, K.Jasiński, Kraków 2007,
- *Historia Górnego Śląska. Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu*, red. J. Bahlcke, D. Gawrecki, R. Kaczmarek, Gliwice 2011.

Internet:

- <https://www.bip.zamek.brzeg.pl/>
- <https://www.zamekpiastowski.pl/>
- <https://mosir.opole.pl/obiekty/wieza-piastowska/>
- <https://mosir.opole.pl/obiekty/zamek-gorny/>
- <https://opole.franciszkanie.pl/>
- <https://www.opole.pl/>
- <http://www.visitopolskie.pl/>
- <https://poznajhistorie.pl/>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_II_Dobry
- <https://katedraopolska.pl/>